

Bogastvo jugoslovanskih arhivov — Razstava Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije

Vladimir Kološa

Ideja o razstavi, na kateri bi jugoslovanski arhivi skupaj predstavili javnosti nekatere svoje najpomembnejše dokumente, se je rodila v Zvezi arhivskih delavcev Jugoslavije že pred leti. Pobudnika zanjo sta bila predvsem Živojin Spasić iz Arhiva Jugoslavije in Peter Klasine iz Pokrajinskega arhiva Maribor. Realizirana je bila 5. oktobra 1988, ko je bilo v Arhivu Jugoslavije v Beogradu razstavljenih preko 260 izvornih arhivskih dokumentov iz vse države. Odprta je bila ob XI. kongresu arhivskih delavcev Jugoslavije, da so si jo lahko ogledali številni udeleženci kongresa. Ti so menili, da bi morali razstavo predstaviti tudi zunaj Beograda. Zato je bilo dogovorjeno, da bo potovala po Jugoslaviji, vendar iz varnostnih razlogov ne v izvirnikih, ampak le v obliki barvnih fotografij izvornih dokumentov.

Razstava v arhivu SR Slovenije v Ljubljani je prva repriza beograjske in hkrati prva razstava barvnih fotografij dokumentov. Je skupna akcija Arhiva SR Slovenije in Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Podobno kot leto dni prej v Beogradu je bila tudi v Ljubljani odprta ob zveznem posvetovanju arhivskih delavcev Jugoslavije, ki je bilo od 18. do 20. oktobra 1989 v Postojni, da bi se otvoritve lahko udeležili arhivisti iz vse Jugoslavije, predvsem pa avtorji. V letu 1990 bo obiskala tudi druge slovenske kraje: Maribor, Ptuj, Celje, Novo mesto, Kranj, Škofjo Loko, Idrijo in Novo Gorico.

Na ljubljanski varianti razstave je iz tehničnih razlogov prikazanih nekaj manj eksponatov kot na beograjski. S tem pa razstava nikakor ni osiromašena in njen koncept je ostal povsem nespremenjen.

Razstava je nastala tako, da so posamezni arhivi iz svojih fondov in zbirk odbrali določeno število dokumentov, pri čemer so upoštevali več kriterijev: starost, zunanji videz, zgodovinsko pričevalnost, splošno-kulturni pomen. Pri tem prvem izboru so sodelovali arhivisti devetdesetih arhivov iz vseh republik, obeh pokrajin ter iz zveznih arhivov. V tej fazi je bilo odbranih okrog 500 dokumentov. V drugi fazi je prevzel skrb za realizacijo razstave odbor za kulturo-prosvetno dejavnost pri Zvezi arhivskih delavcev Jugoslavije, pri njenem končnem oblikovanju pa je sodelovala tudi posebna delovna skupina. Odbor in skupina sta bila sestavljena iz po enega predstavnika republiških in pokrajinskih arhivskih društev ter društva arhivskih delavcev zveznih arhivov. Ti predstavniki so bili: Jelena Antović (Istorijski arhiv Kotor), Josipa Paver (Arhiv Hrvatske), Ivan Aleksov (Arhiv na Makedonija), Milan Dubajić (Istorijski arhiv Subotica), Milan Jovanović (Istorijski arhiv Vranje), Ljiljana Djurin (Arhiv Jugoslavije), Radmila Popović (Arhiv Kosova), Marija Divčić (Istorijski arhiv Sarajevo), Slobodanka Dojčinović (Arhiv Jugoslavije), Jasmina Alibegović (Arhiv Srbije) in mag. Peter Klasine (Pokrajinski arhiv Maribor), ki je bil tudi predsednik obeh teles. Člani odbora in delovne skupine so opravili ožji izbor dokumentov. Cilj izbora je bil, da bi dokumenti pričali o vseh področjih človekove dejavnosti, od 10. stoletja do povojnega časa, ni pa namen razstave prikazovanje zgodovinskega razvoja jugoslovanskih dežel. Zato so na razstavi zastopane najrazličnejše vrste dokumentov, med drugim cesarske in kraljevske listine, nekateri najpomembnejši rokopisi v latinski, glagolski, ci-

rilski in arabski pisavi, dokumenti, ki pričajo o prelomnih trenutkih v zgodovini naših narodov, pisma pomembnih osebnosti, geografske karte, fotografije, plakati, letaki ... Časovno so dokumenti zastopani precej enakomerno, s tem da se zgoščajo od starejših proti novjšim obdobjem, nekoliko bolj od drugih pa so zastopana leta 1. in 2. svetovne vojne.

Največja vrednost razstave je torej v izredni pestrosti dokumentov. Pisani so v štirih osnovnih pisavah, pri vsaki pa lahko opazimo več variant. V njih je zastopanih kar ducat jezikov (latinski, nemški, turški, srbolirvatski, slovenski, makedonski, albanski, italijanski, arabski, francoski, ruski in angleški), njihova vsebina pa sega od meddržavnega in splošno-kulturnega pomena na eni do lokalnega na drugi strani. Čeprav torej ne gre za izbor po strogo zgodovinskih kriterijih, odseva iz razstave silna raznolikost kulturnozgodovinskega razvoja naših narodov in dežel v preteklosti, ki nani pomaga razumeti tudi današnje razlike.

Predsednik Komiteja za kulturo SR Slovenije Vladimir Kavčič, ki je razstavo odprl, je v uvodu k spremnemu katalogu zapisal: "Dokumentari pričajo o bogastvu dokumentarnega gradiva, ki se je ohranilo na področju Jugoslavije, pa tudi o pestrosti zgodovinskih, političnih, kulturnih in celo geopolitičnih in strateških vplivov, kar dokazuje, da so se na tem področju v vseh zgodovinskih obdobjih srečevali in prepletali vplivi vzhoda in zahoda, severa in juga. Iz prepletenosti interesov v tem prostoru niso ostali le vplivi različnih etničnih in filozofskih sistemov, ki se manifestirajo tudi v zavesti nas, sodobnikov, ki jih včasih celo občutimo kot nasprotujoče si ali celo antagonistične. Na tem prostoru je nastal in se v tisočletnih naslagah sestavljal kulturnozgodovinski palimpsest, ki ga je mogoče vedno znova odkrivati in prepoznavati kot izjemno kulturnozgodovinsko bogastvo, ki bi moralo biti povezujoč dejavnik, skupaj raspoznavna in k skupnemu varovanju zavezujoča dobrina, ki bi jo kje drugje zaman iskali."

